

माध्यमिक शिक्षा मण्डल, मध्यप्रदेश, भोपाल

कार्यालयीन उपयोग के लिए

मु.सं.पु. 24 पृष्ठ

निम्न रिक्तियों की सही प्रविष्टि परीक्षार्थी द्वारा की जाए।

परीक्षा के नाम की सील

हायर सेकेंडरी 2009

- विषय कोड 053 परीक्षा का विषय अंग्रेज़ी
- परीक्षा का माध्यम हिन्दी परीक्षा की दिनांक 20/03/09

केन्द्र क्रमांक की सील

C.No.25107A

- परीक्षार्थी प्रश्न पत्र का पूर्ण कोड नम्बर (सेट A, B, C, या D) अनिवार्यतः करें कोड सेट U-2008

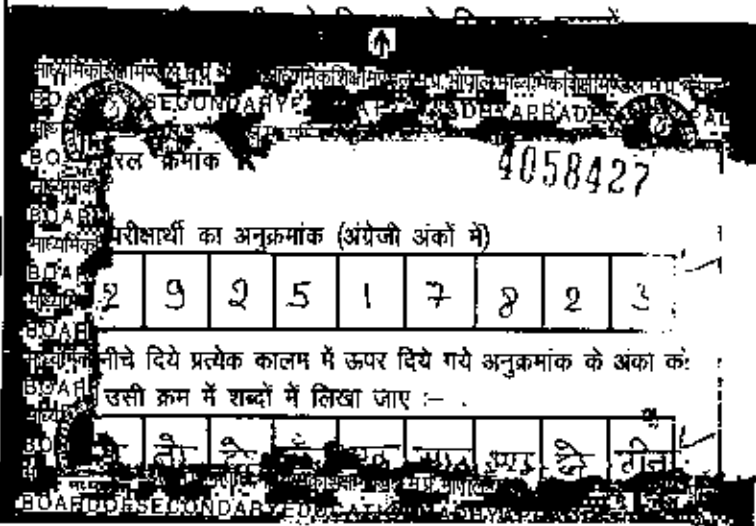
पर्यवेक्षक/केन्द्राध्यक्ष का प्रमाणीकरण

प्रमाणित किया जाता है कि परीक्षार्थी द्वारा निम्नानुसार पूरक

उत्तरपुस्तिका ली गई है :-

क :- संख्या शब्दों में अंकों में
 ख :- परीक्षार्थी की बैठक व्यवस्था कक्षा क्रमांक 07 में है।

ग :- उत्तर पुस्तिका पर प्रश्न-पत्र का कोड नम्बर एवं सेट सही लिखा है।

B
S
E
M
P

हस्ताक्षर (पर्यवेक्षक) Amir Patel

नाम L.S. Rajput पद Asstt. Teacher

पता/संस्था P/S Madhyat

परीक्षार्थी द्वारा ली गई सभी पूरक उत्तर पुस्तिकायें, उत्तर पुस्तिका के साथ संलग्न हैं।

HC
हस्ताक्षर, केन्द्राध्यक्ष

परीक्षार्थी, परीक्षक से अपेक्षा कि वे पृष्ठ भाग पर दिये ग निर्देशों का यथेष्ट पालन सुनिश्च करेंगे।

प्रमाणित किया जाता है कि उपरोक्तानुसार संलग्न पूरक उत्तर चप्पा स्थिति में यथावत् रखते हुए ही उत्तरपुस्तिका का मूल्यांक पुस्तिका के अन्दर के अंक एवं कवर पृष्ठ पर दर्शाये अंक ए

हस्ताक्षर (परीक्षक) ... हस्ताक्षर (उपम्) ...
 परीक्षक क्रमांक ... दिनांक ...

दिनांक.....

परीक्षार्थी के लिए निर्देश

1. परीक्षार्थी को अपना अनुक्रमांक/विषय/माध्यम/दिनांक एवं प्रश्न-पत्र का कोड (समूह) मुख पृष्ठ पर अंकित करना अनिवार्य है। अन्यत्र कहीं भी नहीं लिखा जाएगा।
2. अनुक्रमांक नीचे दिये गए उदाहरण अनुसार लिखा जाए :-

1	8	2	4	3	9	5	6	8
एक	आठ	दो	चार	तीन	नौ	पाँच	छः	आठ
3. उत्तर पुस्तिका के दोनों ओर पृष्ठों में लिखें। बीच में रिक्त स्थान न छोड़ें। भूल से छूटा/रिक्त स्थान तथा शेष खाली पृष्ठों को क्रास किया जाए।
4. परीक्षार्थी प्रश्न पत्र हल करते समय ही, कव्हर पृष्ठ पर दी गई तालिका में प्रश्न क्रमांक के सम्मुख वाले कालम में उत्तरपुस्तिका का वह पृष्ठ क्रमांक अनिवार्य रूप से अंकित करें जिस पर प्रश्न का उत्तर लिखा गया है। यदि पूरे उत्तरपुस्तिका का उपयोग किया गया हो, तो उस पर 25 से प्रारंभ करते हुए पृष्ठ क्रमांक परीक्षार्थी द्वारा स्वयं डाले जाएँ।

परीक्षक के लिए निर्देश

1. केवल उन्हीं उत्तरपुस्तिकाओं का मूल्यांकन करें जिन पर होलो क्राफ्ट स्टीकर चस्पा है।
2. उत्तरपुस्तिका का मूल्यांकन होलो क्राफ्ट स्टीकर को चस्पा स्थिति में यथावत् रखते हुए ही किया जाये।
3. बिना होलो क्राफ्ट स्टीकर वाली तथा फटे हुए होलो क्राफ्ट स्टीकर वाली सभी उत्तरपुस्तिकाएँ मूल्यांकन हेतु परीक्षा नियंत्रक, माध्यमिक शिक्षा मण्डल, मध्यप्रदेश, भोपाल को व्यक्तिशः रूप से भेजी जाये।

मूल्यांकन केन्द्र के लिए निर्देश

1. **O.M.R. SHEET** पर प्राप्तांक की प्रविष्टि करने हेतु केवल वही उत्तरपुस्तिकाएँ प्राप्त करें, जिनका मूल्यांकन होलो क्राफ्ट स्टीकर को चस्पा स्थिति में यथावत् रखते हुए ही लिया गया है। यदि होलो क्राफ्ट स्टीकर फटा हुआ पाया जाता है तो ऐसी उत्तरपुस्तिकाएँ मूल्यांकन केन्द्र अधिकारी को पृथक से सौपी जाएँ। ऐसे प्रकरणों के प्राप्तांकों की प्रविष्टि **O.M.R. SHEET** में नहीं की जाए। मूल्यांकन केन्द्र अधिकारी ऐसी उत्तरपुस्तिकाएँ पुनः मूल्यांकन के लिये परीक्षा नियंत्रक, माध्यमिक शिक्षा मण्डल, मध्यप्रदेश, भोपाल को व्यक्तिशः रूप से सौपेंगे।
2. उत्तरपुस्तिका के मुख्य पृष्ठ में अंकों एवं शब्दों में अंकित प्राप्तांकों को मिलाकर **O.M.R. SHEET** में अंकों की सटीक प्रविष्टि करें।
3. **O.M.R. SHEET** पर प्रमाणीकरण कर हस्ताक्षर करें।

3

+

योग पूर्व पृष्ठ

पृष्ठ 3 के अंक

कुल अंक

प्रश्न - 1 का उत्तर

उचितं विकल्पं चित्वा लिखित

(1) चित् + आनन्दः = चिदानन्दः

(2) तिसर्ग सन्धिः नमः + तै

(3) नायकः = नै + अकः

(4) पृष्ठी तत्पुरुष समासः

(5) द्विगु समासः

(6) माहिजाणाम् अभावः

(7) हरिश्च हरयश्च

प्रश्न - 2 का उत्तर

(1) अति

(2) समु

(3) प्रायः

R
E
M
P

4

योग पूर्व पृष्ठ

पृष्ठ 4 के अंक

कुल अंक

(4) उच्चैः

प्रश्न - 3 का उत्तर

(1) लट् लकारः

(2) अन्य पुण्यः

(3) छुत्तचनम्

प्रश्न - 4 का उत्तर

(क) आदाय

(ख) छुत्त

(ग) डीन्

(घ) सुप् पुण्यः

5

योग पूर्व पृष्ठ

पृष्ठ 5 के अंक

कुल अंक

प्रश्न - 5 का उत्तर

(क)

गंगोत्री

(ख)

अजमेर

(ग)

तरु

(घ) द्विष्यं नास्ति तस्यै यद्यत्पीतं प्रशरति

(ङ) उलूखते बिरी दत्त्वा सुसलेभ्यो मयं पुतः

प्रश्न - 6 का उत्तर

(क)

तृतीया तिमावतिः

(ख)

आत्मानम्

(ग)

लडकचलम्

B
S
E
M
P

पृष्ठ के अंकों का योग

6

योग पूर्व पृष्ठ

पृष्ठ 6 के अंक

प्रश्न 7 का उत्तर

सुमेलनम् (अ)	(ब)
(1) लीलानाम्नी परतम्	(घ) स्वयमेत विशतस्य हृते महत्स्यद्गुलम्
(2) वृक्षाः	(ग) पर्यावरणस्य मूलधावताः सन्ति
(3) गंगा यमुनाप्रभृतयः सन्ति	(ङ) मातृवत्पूज्या
(4) धेनुप्रभृतयो हिंसा	(च) उरगादयश्च

प्रश्न - 8 का उत्तर

(1) ४० रूपदस्य

3 उत्तर ० = पापिनम् (पापिनी)

3 का उत्तर ० = द्वादशः (द्वारह)

4 का उत्तर ० = बसन्तः

प्रश्न - 90 उत्तर

10 उत्तर :- पाठानुसारेण भारतपरिचलन युद्धस्य पञ्चविंशति दिनाहुः
आसन् ।

11 उत्तर :- अजयस्य स्पन्दनायः वचनानि श्रुत्वा शीघ्रं आगतः

12 उत्तर :- पुराहृतानि पुण्यानि वीर्ये जले आग्ने (वायु)
अभुणोः रहन्ति ।

प्रश्न - 100 उत्तर

(क)

(1) अत्रान्तरे अजयस्य स्पन्दनाग्निः आगतवन्तः

(2) स्पन्दना मातुः अहं कार्यानि उपविष्टवती ।

(3) स्पन्दना स्वर्गां चालयन्ती मार्गं ह्यव रियता ।

(4) गृहं सर्वं क्षुण्वमित आसीत् ।

(ख)

(1) भूतानि अन्नात् भवन्ति ।

(2) वृष्टेः अन्नोत्पत्तिः भवति

(3) यत्न उर्मणः उदभवति

(4) उर्म ब्रह्मणः तथा ब्रह्म अक्षरात् उदभवति

प्रश्न-113 उत्तर

(क) उत्तर

(अ) मूढाधियः

(ख) प्रतिशय

(ग) मायाविषु

(घ) प्रतिशय प्रकृति (प्र) प्रत्यय (उत्प)

(ख) उत्तरम्

(1) अपुरुषः स्ते सुस्ते प्रकृते न कुरुते ।

(2) नाअन्यस्य दुस्ते प्रकृते न भवति ।

(3) दत्त्वा पञ्चात् अनुतापे न कुरुते ।

(4) अपत्यपुरुषाडडर्यामीना न उच्यते ।

B
S
E
M
P

प्रश्न-12 का उत्तर:

- (1) मानं हित्वा प्रियो भवति ।
 क्लेशं हित्वा न शीयति ।
 कामं हित्वाऽर्थवान् भवति ।
 लोभं हित्वा सुखी भवति ।

सुखं च दुःखं च भवादभ्यासी ।
 लब्धादलभ्यो मरणं जीवितं च ।
 पर्यायभाः सर्वमेतै भवति ।
 तस्मात् धृति न च हस्यन्ते शीयेत् ।

प्रश्न-13 का उत्तर:-

रिक्तस्थानं

(1) यः प्रज्ञावान् वर्जयेत् स प्रथानः ।

(2) वहति मन्दमन्दं समीरे समीरे ।

(3) न च विनायक~~ः~~ अपि शक्तिः ।

(4) गंगा-यमुना प्रभृतयः परितो भातवत् पूज्याः ।

प्रश्न - 14 का उत्तर :-

(1) उपवनम् परितः जनाः स्रज्ज्वालि ।

(2) माता बालाय दुग्धं ददाति ।

(3) गणैश्च शिवाय्युपुमः ।

(4) राधाः मन्दिरम् गच्छति ।

(5) शिशुं सुधावतण्डं निरवति ।

प्रश्न - 15 का उत्तर -

वेदव्यासः

महा कवि वेदव्यास महाभारतम् लिखितवान् अस्य नाम्नी हृणपदिकेन अपि इति श्रूयते ।

महाकवि वेदव्यास महाभारतम् तीरत्वात् रस युक्त ऐतिहासिक बंधाम् इति रमणीयम् आन्ति ।

महाकवि वेदव्यास महाभारत अष्टादशोऽवस्थासु विमलम् च अष्टदशोऽवस्थासु वर्णनं अतिरमणीयम् तर्णिमस्ति ।

महाभारतम् तीरतपाण्डवाणां युद्धम् च अनेन सत्य सम्बन्धः एतेन सज्जीति उपक्रमः-ज्ञान - विज्ञानम् च उला - अर्थज्ञानमौल्य

अति वर्णन च पुरुषार्थ मेत वर्णनमस्ति ।

अतः अतीत कृतिनाम् वेदव्यासः वासनि
अति प्रसिद्धम् अस्ति ।

प्रश्न - 16 का उत्तर -

वामायणम्

वामायणम् महाकाव्यम् अति प्रसिद्धम् अस्ति । कव्य
लेखनम् महाकावे गोस्वामी तुलसीदासस्य अस्ति ।
वामायणम् महाकाव्य ब्रह्मणात् प्रेरणयति कविना
अश्चयत् वामायण महाकाव्यम् लौकिकार्थावाम् काव्यं
अस्ति रामः कर्णव्यम् प्रेरयति अस्य रामः मातृत्व
पितुः कर्णः च पतिः कर्णव्यम् अति प्रशान्तिनाम्
पालयति । राम लौकिकस्य अति प्रियो अतः च
राम आदर्शो अतः जनाः चकयन्तिम् इच्छामि ।
रामः सर्वे सर्वसारे नायकः अति प्रेक्षम् नायक आसीत्
सर्वे जनाः वामम् आदर्शः अव्यतै ।

अतः वामायणम् ग्रन्थम् लौकिकियम् अत्यम् अस्ति ।
च सर्वसारे प्रसिद्धम् अस्ति ।

12

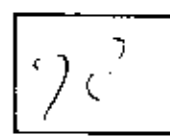
योग पूर्व पृष्ठ

+

पृष्ठ 12 के अंक

=

कुल अंक

प्रश्न - 17 का उत्तर

एकदा राजकुमारः सिद्धार्थः विद्यार्थम् उपवनं गतः। सहसा

एन्दनद्वानि श्रुत्वा स इतस्ततः अपश्यत्। वागेन निः

एव। इंसू कुमौ पतितः आसीत्। एतत् दृष्ट्वा सिद्धार्थस्य

हेतुं चितं कुरुष्यामि व्याकुलं आत्म्य। स धातित्वा इंसूस्य

विपातितः वागे निष्ठास्य तम् अद्भुः आधारयत्।

अत्रान्तरे धातुं देवदत्तः वस्त्रं प्राप्तः। सिद्धार्थस्य हस्तैः

मम दृष्ट्वा सः उच्चैः अवदत् - सिद्धार्थ। एतः हेमः मया

वागेन अरीरत्। अतः महाम् देहि।

प्रश्न - 18 का उत्तर

(क) अस्मिन् जन्मः सुखम् इच्छन्ति।

(ख) सुखं धनेन प्राप्तुं आवश्यकं।

(ग) चौर्येण, उपदेन, च प्राप्तं धनं विनाशकृतं भवति।

(घ) सुखं प्राप्तुं धनीपतिनस्य आवश्यकता भवति।

13

70

योग पूर्व पृष्ठ

+

6

पृष्ठ 13 के अंक

=

76

कुल अंक

प्रश्न - 19 का उत्तर :-

स्थानान्तरण प्रमाण पत्र

स्वेवायाम्

श्रीमन्तः प्राचार्यस्य

महानुभागाः शासकीय

उच्चतरम् माध्यमिकम्

विद्यालयं (अडियादी)

विषयैः

स्थानान्तरणम् प्रमाण पत्रं स्वीकर्तुं हेतुम्

महानुभागाः

स्वेवायाम् निवैक्य आस्ति । यत मम पितु

स्थावराणाम् ह्य नगरे अज्जाताम् अत्रैव मम्

अश्लः परिवारः अग्रिम शतिवासे ह्य

नगरे गमिष्यामि । अत मया मापि ह्य

नगरे अध्यायनम् अरणीयम् अविष्यामि ।

अत्रैव मया स्थानान्तरणम् पत्रम् दाता । मादि

अनुग्रहम् कुर्वन्ति । इति प्रार्थये आस्ति ।

अन्यवाकः

दिनांकः

२०१८/०९

भवताम् शिल्पाः

अ. ५. २१

कृपाम् - कृपयाः

B
S
E
M
P

पृष्ठ के

योग

प्रश्न - 20 का उत्तर:

अस्मात् देशः

- (1) प्रस्तावनाम्
- (2) देशस्य भौगोलिकम् स्थितिम्
- (3) अनेकः भाषाम् च धर्मः प्रचलन्ति
- (4) वेद ज्ञानम् च उपनिषेद ज्ञानम् आस्ति ।
- (5) देशस्य वर्तमानं स्थिति ।
- (6) उपसंहारं

(1) प्रस्तावना = अस्मात् देशः अस्तित्वस्य जला वसन्ति ।
 तस्य नाम भारतवर्षम् आस्ति । अस्मात् देशः
 अति प्रचीनं देशः आस्ति । अस्मात् देशः
 हिमालयः देशः सिरे मुकुतं समं शोभितम्
 च हिन्द महासागरम् पादश्याम् उरौति ।
 अस्मात् देशः भूमि अस्य ज्यमला च देशस्य
 स्थितिम् विपुला आस्ति ।

(2) देशस्य भौगोलिकम् स्थितिम् = अस्य देशः साम्प्रतं
 पूर्व दिशायाम् बंगलादेशः च पश्चिम दिशायाम्
 पाकिस्तान देशः च उत्तरम् दिशि हिमालयः
 च चीन देशः आस्ति । च दक्षिण दिशि
 श्री लंका देशः अस्ति ।

B

VI
P

(3) अनेकः भाषाम् च धर्मं प्रचलन्ति ०=

अस्मात् देशः अनेक
भाषा-भाषाभिः जनाः वसन्ति । च अनेक धर्मः
प्रचलन्ति एव अनेक रिति-रिवाजम् आस्ति ।
देश-भूषाम् जलानि सन्ति एतत् अस्मात् देशः
भवात्मकम् एतः आस्ति ।

अने जनाः मातृत्वम् बाधयन्ति च अस्य अने
जनाः देशस्य भागं मन्यन्ते च पूजयन्ते ।
अने जनाः देशस्य अति निष्ठाम् भवन्ति ।

(4) वेद ज्ञानम् देशः आस्ति ०=

अस्मात् देशः अनेक वेद च
अनिर्णीतं प्रचलन्ति । च अस्मात् देशः
अने शैलम् ग्रन्थाम् रामायणम् आस्ति ।
अस्य ग्रन्थाम् लेखं प्रियम् ग्रन्थम् आस्ति ।

(5) देशस्य वर्तमानं स्थितिः ०=

अस्मात् देशः वर्तमानं भासन्
त्यवस्थाम् द्विषदनीयम् त्यवस्थाम् आस्ति ।
लोकसभाम् च राज्यं सभाम् । लोकसभाम्
लेखम् कार्यं करोति च राज्यं सभाम् क्षेत्रीय
च प्राण्तीयम् कार्यम् करोति ।

अस्मात् देशः त्यवस्थाम् अपूर्णं प्रभुत्वम्
अपन्नम् समाजवादीम् लोकतन्त्रम् गणराज्यस्य
इत्यवस्थाम् आस्ति ।

उपसंहारं

अस्माकं देवाः स्वमस्यान्वाहं सुवते च निरभावः
भवति । मम ह्येवमवन्दे च देवास्य उल्लसितम्
भवति । मम प्रार्थयै ।

उक्तम् — जननी जन्मभूमि स्तुति स्वर्गादि
शरीयसी ।

B
S
E
M
P

10/11

17

+

=

योग पूर्व पृष्ठ

पृष्ठ 17 के अंक

कुल अंक

B
S
E
M
P

पृष्ठ के अंकों का योग

18

+

=

योग पूर्व पृष्ठ

पृष्ठ 18 के अंक

कुल अंक

B
S
E
M
P

पृष्ठ के अंकों का योग

19

+

=

योग पूर्व पृष्ठ

पृष्ठ 19 के अंक

कुल अंक

B
S
E
M
P

पृष्ठ के अंकों का योग

20

+

=

योग पूर्व पृष्ठ

पृष्ठ 20 के अंक

कुल अंक

B
S
E
M
P

पृष्ठ के अंकों का योग

21

+

=

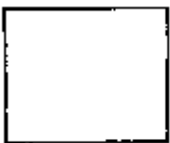
योग पूर्व पृष्ठ

पृष्ठ 21 के अंक

कुल अंक

B
S
E
M
P

पृष्ठ के अंकों का योग

22

+

=

योग पूर्व पृष्ठ

पृष्ठ 22 के अंक

कुल अंक

B
S
E
M
P

पृष्ठ के अंकों का योग

23

+

=

योग पूर्व पृष्ठ

पृष्ठ 23 के अंक

कुल अंक

B
S
E
M
P

पृष्ठ के अंकों का योग

24

+

=

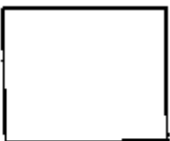

योग पूर्व पृष्ठ

पृष्ठ 24 के अंक

कुल अंक

B
S
E
M
P

पृष्ठ के अंकों का योग